

ДО ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВИЗНАННЯ

Дослідження питань визнання суб'єктів, що з'являються на міжнародній арені, отримало значну актуальність у зв'язку із процесом деколонізації, що розпочався ще на початку ХХ сторіччя та отримав значного розвитку у 60 – 70 роках. Разом із тим, зазначена тема не втрачає теоретичного та практичного інтересу й у наш час. Більш того, маємо констатувати, що розв'язання проблемних питань, пов'язаних із міжнародно-правовим визнанням, стає все більш і більш важливим з огляду на необхідність підтримання міжнародного миру та безпеки, а також забезпечення політичної стабільності цілої низки регіонів.

Незважаючи на те, що увагу наукової спільноти до відповідної проблематики було привернуто достатньо давно, ні ефективного правового регулювання, ні навіть єдиного підходу щодо певних доктринальних позицій вироблено не було. Головна причина, що пояснює такий стан речей, – відсутність кодифікованого міжнародного договору, який би комплексно та усебічно регламентував коло міжнародних відносин, пов'язаних із юридичною силою та наслідками визнання, необхідними умовами та формами його здійснення тощо. Мотиви, через які міжнародна опіньнота, не спромоглася укласти такий договір, достатньо різноманітні, та, як здається, визначальними серед них є міркування щодо політичної зручності збереження status quo. Адже визнання було й лишається одним з ефективних механізмів впливу на ситуацію в окремих регіонах та навіть геополітичну стабільність. Відсутність чіткого регулювання його застосування дозволяє суб'єктам, що визнають нові міжнародні утворення, маніпулювати визнанням, що часто призводить до застосування так званої практики подвійних стандартів. Одним із її яскравих прикладів є ситуація, що склалася у зв'язку із визнанням Косова, з одного боку, та Південної Осетії й Абхазії, з іншого.

Звертаючись до теоретичних підвалин проблеми, потрібно відзначити неоднозначність ставлення науковців до розуміння значення, що його має визнання для утворення нових суб'єктів міжнародного права і, перш за все, держав. Така ситуація призвела до утворення двох основних теорій визнання у міжнародному праві – конститутивної та декларативної. Керуючись останньою, вітчизняні та російські вчені формують визнання як політико-правовий акт держави, котрим воно офіційно підтверджує свою обізнаність щодо виникнення нової держави, висловлює своє позитивне ставлення до цього та до наміру нової держави вступати у зносини з іншими державами та іншим чином приймати участь у міжнародному спілкуванні [1, с.108]. Зазначена теорія підкреслює об'єктивний характер міжнародної правосуб'єктності, її незалежність від політичної волі сторони суб'єктів та обумовленість волею самого суб'єкта, що виникає, та нормами міжнародного права.

У той самий час, конститутивна теорія визнання розглядає його як необхідну правостановлюючу для виникнення нового суб'єкта міжнародного права обставину, тобто таку обставину, без наявності якої виникнення суб'єкта є неможливим, навіть за наявності його власної волі щодо цього (так зване condition sine qua non). Незважаючи на те, що такий підхід багато в чому суперечить загальнолюдським цінностям, найбільш широко визнанням міжнародною спільнотою після Другої світової війни, зокрема, праву націй та народів на самовизначення. Події останніх десятиріч, пов'язані із появою багатьох нових держав, деякі серед яких залишаються невизнаними, свідчить про повернення саме до такого, конститутивного, розуміння визнання у практиці міжнародних зносин. Як здається, було б невірним розглядати таку тенденцію виключно як негативну, адже на тлі поширення явищ сепаратизму та інших зв'язань на територіальну цілісність багатонаціональних держав, визнання у його конститутивному розумінні виступає як ефективний засіб протидії ним. Однак, поведінка держав у питанні визнання нових суб'єктів на міжнародній арені останнім

часом отримує усе більш виражений політичний відтінок. У цьому зв'язку, не можна не погодитися із думкою італійських колег щодо того, що реалії міждержавних зносин демонструють те, наскільки визнання пов'язане із витонченими політичними міркуваннями, виступаючи таким чином актом суб'єктивного характеру [2, с. 57].

Разом із тим, не можна не визнавати, що відсутність визнання практично унеможливило існування нової держави, адже вона залишається виключеною із міжнародного спілкування. За умов зростаючої глобалізації таке положення держави заважає, перш за все, її економічному розвитку, що, у свою чергу, має наслідком важкі умови існування для населення та інші негативні результати. Саме через це можливість вступати у зносини з іншими державами визнана необхідною ознакою держави у Міжамериканській конвенції про права та обов'язки держав 1933 року [3]. Отже, маємо наголосити, що невизнання нової держави має для неї суто практичні негативні наслідки.

Схилившись до необхідності враховувати конститутивне значення акту визнання, не можна не відзначити низку проблемних питань, пов'язаних із зазначеною теорією. Перш за все, це питання щодо того, хто саме має визнати нову державу. Не зрозуміло, чи це мають бути усі держави світу, чи тільки провідні із них, або ж, у першу чергу, сусідні держави.

Як здається, отримання визнання із боку абсолютної кількості існуючих держав є неможливим, адже визнання є, як правило, правом, а не обов'язком держави. Щодо необхідності визнання з боку провідних держав світу [4, с.146], то таке формулювання саме по собі викликає питання про те, які саме держави та за якими критеріями слід вважати провідними і чи не буде такий підхід взагалі порушувати основний принцип міжнародного права щодо суверенної рівності держав. Якщо ж керуватися практичними міркуваннями, необхідною уявляється саме наявність визнання з боку сусідніх держав, із якими у нової держави складатиметься переважний обсяг відносин. Хоча не можна заперечувати, що за певних обставин для нової держави може бути необхідним встановлення відносин саме з державами інших регіонів.

Підводячи підсумки, слід наголосити, що проблема визнання у міжнародних відносинах може бути вирішена тільки за умови наявності політичної волі основних акторів міжнародної системи. Здається вірним визнавати конститутивну функцію, що її виконує визнання у наш час. Однак, враховуючи той значний вплив на міжнародні відносини, що його справляє визнання у такій ситуації, вкрай необхідним є чітке нормативне визначення тих критеріїв та вимог, які б зробили його дійсно правовим механізмом впливу на суб'єкти міжнародного права.

Використані джерела:

1. *Международное право. Под ред. Ю. М. Колосова, Э. С. Кривчиковой. – М.: Международные отношения, 2006. – 816с.*
2. *La domande d'esame di Diritto Internazionale Pubblico. - Napoli: Simone, 2009. – 304p.*
3. *Convention on Rights and Duties of States (inter-American) of December 26, 1933 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp*
4. *Баймуратов М. А. Международное публичное право. – Х.: Одиссей, 2007. – 704с.*

